

TRAKEOSTOMI

**INFORMASJON TIL DEG SOM ER
TRAKEOSTOMERT**

Det å bli Trakeostomert/kanylebærer/kanylebruker
medfører en ny livssituasjon.
Tilstanden kan medføre visse utfordringer.

Målet med denne informasjonen er at den skal
bidra til at du og dine pårørende, vil kunne mestre
den nye situasjonen på en bedre måte.

Trakeostomi

En trakeostomi gjøres for å danne en ny pustevei/luftvei. Det vil si at man lager en åpning fra forsiden av halsen og inn i luftrøret. Åpningen på halsen kalles trakeostoma (trakea=luftrør, stoma=åpning). For å holde trakeostomaet åpent settes det ned et rør (en kanylen). Man puster da gjennom denne kanylen i stedet for gjennom munn og nese.

Når en er trakeostomert, går luften ikke forbi stemmebåndene og de vil da ikke kunne vibrere. Man vil derfor ikke kunne snakke på normal måte. For å kunne snakke må man holde for kanylenåpningen med en finger eller bruke taleventil på kanylen. Hos noen blir dette en permanent pustevei/luftvei og hos andre kan det være midlertidig.

Det kan være flere årsaker til at man får satt inn en trakealkanylen.

- Øvre luftvei står i fare for å bli for trang etter en operasjon.
- Lammelser av stemmebånd
- Komplikasjoner i forbindelse med eller etter strålebehandling
- Man trenger pustehjelp i form av respirator
- Infeksjon
- Annet

Kanylen.

Det finnes flere typer kanyler, både av metall, plast & silikon. Legen i samarbeid med bruker finner ut av hva som passer best for den enkelte. Kanylen består oftest av en ytre- og en indre kanylen. Den indre kanylen kan taes ut ved behov. Små barn har ofte ikke kanylen med indrekanylen. De kanyler som ikke har indrekanylen må skiftes oftere. Vanligvis blir kanylen skiftet jevnlig hos lege etter avtale, eller det kan være hensiktsmessig med andre skifterutiner. Med tiden vil en med fordel kunne gjøre dette selv.

Forandringer i luftveier/slimhinner.

Normalt varmes luften opp til 38 grader C, når den passerer gjennom nese/munn/svelg til lungene. Dette opphører etter en trakeostomi. Innåndingsluften vil ikke lenger være oppvarmet, og heller ikke bli fuktet som før. Den kalde og tørre luften kan irritere slimhinnene i luftrøret, som vil reagere med å produsere mer slim og det kan danne seg skorper i luftrøret. For å forebygge dette kan man bruke et filter på kanylenåpningen. Filterets funksjon er å filtrere innåndingsluften for støv og bakterier, hindre uttørking av luftveiene, og varme opp den luften som pustes inn. For noen kan en luftfukter være et godt hjelpemiddel i vinterhalvåret. Kjøp en fukter som går med damp (ikke forstøver) og vær svært nøye med renholdet av denne. Luftfuktigheten bør ligge på 40 - 60 %. Et hygrometer er et godt hjelpemiddel for å måle luftfuktigheten.

Mat & Drikke.

Trakeostomi har ingen betydning for evnen til å spise eller drikke normalt. Luftstrømmen vil ikke lenger passere gjennom nesens, hvor luktesansene befinner seg. Lukteevnen blir derfor nedsatt, men både lukte- og smakssansen er fortsatt like god. Smakfølelsen er nært knyttet til lukten, så i noen tilfeller kan dette gå ut over gleden ved god mat og drikke.

Bading/dusjing.

En må være påpasselig med at det ikke kommer vann inn i kanylen og ned i lungene. Det finnes spesialutstyr som er tilpasset for dusjing, dette kan du få på blå resept

Stell/hygiene/råd;

Kanylebærere er mer utsatt for luftveisinfeksjoner enn andre. God håndhygiene kan forbygge infeksjoner, det anbefales hyppig håndvask og tilgjengelig hånddesinfeksjon. Det anbefales bruk av stomabeskyttelse, både av hensyn til seg selv og av estetiske grunner. Lett blodtilblandet slim er ikke unormalt. Det er ofte tegn på irritasjon i luftrøret, eller at luften er for tørr. Den kalde vinterluften kan ofte føre til infeksjoner. Vær derfor ekstra påpasselig med tildekking om vinteren. Fysisk aktivitet er viktig.

Suging av kanylen.

Suging av slim fra kanylen kan være nødvendig, for eksempel ved forkjølelse eller infeksjoner, der man har mye seigt slim som er vanskelig å hoste opp. Man bruker sterile sugekateter. Kateteret føres rolig ned, og trekkes langsomt opp med roterende bevegelser. Man benytter nytt sugekateter for hver gang man suger. Slangen til suget skylles godt igjennom med vann etter bruk.

Fukting av luftveiene.

For å unngå tørrhet av slimhinne er det viktig at en fukter/drypper regelmessig med saltvann (NaCl 0,9%) i kanylen. Mengden av saltvann som dryppes inn i kanylen varierer fra 0,2 ml hos små barn og 5 - 10 ml hos en voksen (drypp på innpust). Alternativ måte å fukte på er å benytte saltvann på forstøverapparat, dette vil gi en skånsom og behagelig fukting av luftveiene. Du vil få opplæring i bruk av dette utstyret fra fagpersoner.

Man benytter kompresser til å samle opp sekret/slim som hostes opp. Ikke bruk papir da det støver og kan gi irritasjon i luftveiene. I perioder med mye slim drypper man oftere. Dette gjør slimet løsere og lettere å hoste opp. Hvis en ikke klarer å hoste opp sekretet bør det suges opp. Har man mistanke om at man har luftveisinfeksjon, har farget slim, eller føler at allmenntilstanden er svekket skal man ta kontakt med fastlegen.

Rengjøring av kanyle.

Innerkanylen tas ut og skylles under temperert rennende vann. Kanylen legges i såpevann, for eksempel Lactasyd eller Zalo antibakteriell. Vaskes så med kanylebørste (mest skånsomt for kanylen er det at man fører en liten kompress gjennom kanylen ved hjelp av en Q-tips) og skylles under temperert rennende vann. Kanylen rengjøres 2-3 ganger daglig, eller etter behov. Kanylebørster skiftes ut etter behov. Andre retningslinjer for rengjøring gjelder i institusjoner.

Stomastell.

Kanylen og huden rundt (stoma) må stelles daglig. Fjern splittkompressen og vask godt rundt stoma med kompresser fuktet med saltvann (NaCl 0,9 %) Bruk bomullspinner (Q-tips) for å komme bedre til rundt kanylen og under kanyleskjoldet. Dette bør gjøres minst to ganger daglig. Skorper som dannes rundt stoma løses opp med saltvann og fjernes med bomullspinner eller en pinsett. Smør huden med salve/krem. Mellom hud og kanyle legges en splittkompress, denne bør skiftes flere ganger daglig. Dette gjøres for at huden ikke skal bli fuktig eller sår, og for å unngå

trykksår fra kanylen. Kanylebåndet holder kanylen på plass og skiftes ved behov. Det skal ikke være for stramt eller for løst, to fingre mellom hals og bånd er passe. Det er nødvendig at både bruker og pårørende får opplæring i stell av stoma og rengjøring kanylen. Det kan være behov for hjelpetiltak i hjemmet, tilpasning av arbeidssituasjonen eller økonomisk stønad. Her kan avdelingen i samarbeid med sosionom, eventuelt hjemkommunens trygdeetat, være behjelpelig. Det finnes egne rettigheter for barn med luftveiskanyle.

Førstehjelp.

Hvis en slimklump dannes og setter seg fast i luftrøret vil en normalt klare å hoste den opp. Bli en ikke kvitt problemet/proppen tar en ut indrekanylen og rengjør den. Eventuelt må en dryppe og suge kanylen ren for slim. Hvis man fortsatt føler at det er problemer å puste, kontakt lege. Dersom kanylen faller ut, brukes en spriketang eller annet egnet for å holde kanylehullet åpent. Hvis ikke kan hullet tettes igjen. Sett inn ny kanyle eller tilkall lege. Det må settes inn en ny kanyle så snart som mulig. Man bør alltid ha en kanyle i reserve. Hvis det oppstår kraftig blødning i luftveiene, bør en ligge med hodet ned for å forhindre at det blør ned i lungene. Ta øyeblikkelig kontakt med lege.

VIKTIG

VED BEHOV FOR OKSYGEN.

Når man skal yte førstehjelp ved oksygenmangel, brukes munn - stoma metode eller en barnemaske hvis denne finnes, som skal dekke kanyleåpningen/stomaet,.

Obs: IKKE OVER NESE OG MUNN!!

Ekstra utstyr tilgjengelig.

Ha alltid tilgjengelig; reservekanyle, saltvann, kompresser, kanylebånd eventuelt spriketang el.

Barn med trakeostomi.

Det er viktig at en behandler barnet som før. Oppretthold kontakt med nære venner/familie, ta barnet med på besøk. Foreldre kan trenge avlastning/hjelp. Dersom barnet går i barnehage/skole, er det viktig at alle som har med barnet å gjøre er opplært og føler seg trygge i håndtering av kanylen.

Utstyr.

Forbruksutstyr skrives på BLÅ RESEPT

Forstøver og sugeapparat fås utlevert v/ Enhet for Behandlingshjelpemidler, avdelingen ordner med rekvisisjon.

